

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Tomáše Langáška (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Wintra o ústavní stížnosti **L. V.**, zastoupeného advokátem Mgr. Radkem Suchým, sídlem Václavské náměstí 828/23, Praha 1 – Nové Město, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 8 Tdo 161/2024-342 ze dne 27. března 2024, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 7 To 286/2023-286 ze dne 13. října 2023 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 9 T 13/2023-240 ze dne 3. srpna 2023, za účasti **Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1** jako účastníků řízení a **Nejvyššího státního zastupitelství, Městského státního zastupitelství v Praze a Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1** jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 8 Tdo 161/2024-342 ze dne 27. 3. 2024, rozsudkem Městského soudu v Praze č. j. 7 To 286/2023-286 ze dne 13. 10. 2023 a rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 9 T 13/2023-240 ze dne 3. 8. 2023 byla porušena stěžovatelova svoboda projevu zaručená čl. 17 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 8 Tdo 161/2024-342 ze dne 27. 3. 2024, rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 7 To 286/2023-286 ze dne 13. 10. 2023 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 9 T 13/2023-240 ze dne 3. 8. 2023 se ruší.

Odůvodnění:

I.**Skutkové okolnosti věci a obsah napadených rozhodnutí**

1. Posuzovanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena jeho svoboda projevu zaručená čl. 17 Listiny základních práva svobod (dále také „Listina“) a právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny. K tomu mělo dojít odsouzením stěžovatele za výrok pronesený na sociálních sítích, který soudy vyložily jako šíření poplašné zprávy.

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 9 T 13/2023, stěžovatel byl napadeným rozsudkem obvodního soudu uznán vinným ze spáchání přečinu šíření poplašné zprávy podle § 357 odst. 1 trestního zákoníku, za což byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 4 měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu 18 měsíců. Uvedeného přečinu se podle soudu dopustil ve zkratce tím, že v živém vysílání na serveru YouTube a na Facebooku pronesl:

„Tak naše vláda velice jasně říká, s kým budeme ve válce. To znamená, naše vláda chce útočit na Ruskou federaci jadernými hlavicemi ze stíhaček. To je to, co chce udělat naše vláda. Jestli vás todle nezvedá ze židle, že naše vláda chce útočit na Ruskou federaci jadernými zbraněmi, tak už nevím, co by vás ještě ze židle mohlo zvednout. Protože jestli todlencto naše vláda udělá, tak ruská strana ten útok bude opětovat a pošle jaderné hlavice na Českou republiku. Takže jestli vám nedochází, o co se snaží paní ministryně Jana Černochová, a nechává vás to klidně sedět na židli, tak sed'te na gauči a užijte si těch posledních pár měsíců života. Nevím, jak jinak bych to ještě vysvětlil.“

3. Toto tvrzení pak dle soudu stěžovatel dále podporoval opakovanými sděleními o tom, že „vláda rozjíždí válku“ nebo že konkrétní vládní představitelé „chtějí rozpoutat válku“.

4. Šlo o v pořadí druhý odsuzující rozsudek obvodního soudu v této věci, neboť jeho předchozí rozhodnutí Městský soud v Praze zrušil mimo jiné kvůli nejasnostem ohledně subjektivní stránky jednání stěžovatele. Nový rozsudek obvodního soudu oproti tomu městský soud napadeným rozsudkem zrušil toliko ve výroku o trestu a nově stěžovateli uložil peněžitý trest v celkové výměře 10 000 Kč. Nejvyšší soud pak napadeným usnesením odmítl stěžovatelovo dovolání jako zjevně neopodstatněné.

II.**Argumentace stěžovatele**

5. Stěžovatel je přesvědčen, že výrok, za který byl odsouzen, byl vytržen z kontextu a nesprávně interpretován. Šlo do určité míry o nadsázku a tvrzení, které mělo ve zjednodušené formě vyjádřit jeho názor na válečný konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou a na angažování České republiky v něm, zejména ve vztahu k desítkám nezodpovědných vyjádření politických představitelů. Stěžovatel prý navíc vycházel z názorů odborníků, kterým neměl důvod nevěřit a podle kterých jsou letadla, jejichž nákup Česká republika

zvažovala, způsobilá nést jaderné hlavice. Tato informace není smyšlená a stěžovatel ji toliko s nadsázkou interpretoval.

6. Stěžovatel dále nepovažuje za prokázané, že by jeho výrok mohl vyvolat v části obyvatelstva strach z války. Takový výklad podceňuje inteligenci řadového občana, který sotva uvěří tomu, že by premiér Petr Fiala mohl rozpoutat jadernou válku, přičemž se nelze domnívat, že by stěžovatel mohl disponovat stejnými informacemi vojenského zpravodajství jako vládní činitelé, a informovat tak relevantně veřejnost o detailech válečného konfliktu. To je podle stěžovatele podstatné i z hlediska společenské škodlivosti. Jestliže jsme dnes a denně svědky výroků o tom, že jsme ve válce či se na ni máme připravit, z úst politických a vojenských činitelů, kteří mají potřebné pravomoci a informace, je oproti nim společenská škodlivost výroků stěžovatele minimální. Stěžovatel tudíž jen užíval svobody projevu, kterou soudy porušily.

7. Porušeno mělo podle stěžovatele být i jeho právo na soudní ochranu, neboť obvodní soud poté, co byl jeho první rozsudek zrušen, neodstranil veškeré nedostatky ve skutkových zjištěních, a stěžovatelova vina tak nebyla nade vší pochybnost prokázána.

III.

Průběh řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

9. Nejvyšší soud navrhl ústavní stížnost zamítnout, případně odmítnout, přičemž odkázal na obsah napadeného rozhodnutí a na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva.

10. Obvodní soud pro Prahu 1 navrhl ústavní stížnost zamítnout. Svobodu projevu lze podle čl. 17 odst. 4 Listiny omezit, a dojde-li k naplnění skutkové podstaty trestného činu šíření poplašné zprávy, dochází ke zneužití této svobody k šíření paniky a manipulaci s názory lidí, což má negativní dopady na jednotlivce i veřejnost. Namísto podle obvodního soudu nebylo ani užití zásady subsidiarity trestní represe, neboť trestní jednání odpovídalo jiným trestným činům stejného druhu a stěžovatel využil internetové platformy, tedy velice účinného prostředku, k úmyslnému šíření nepravdivé zprávy v napjaté společenské situaci. Obvodní soud neshledává ani porušení práva na soudní ochranu a související stěžovatelovu námitku považuje za neurčitou.

11. Nejvyšší státní zastupitelství navrhlo ústavní stížnost odmítnout, případně zamítnout. K námitkám ohledně práva na soudní ochranu odkázalo na body 21 a násl. napadeného usnesení Nejvyššího soudu. Ke svobodě projevu pak konstatovalo, že výrok, za který byl stěžovatel odsouzen, byl jednoznačně nepravdivý a nejenže byl způsobilý vyvolat vážné znepokojení alespoň části obyvatelstva, k takovému následku skutečně došlo. Z okolností je podle Nejvyššího státního zastupitelství zřejmé, že nešlo o nadsázkou. Stěžovatelova svoboda projevu tedy byla omezena v souladu se zákonem, omezení sledovalo legitimní cíl v podobě ochrany veřejné bezpečnosti a bylo nezbytné, neboť šlo o naplnění naléhavé společenské potřeby, aby ve veřejné debatě nebyly tolerovány poplašné nepravdivé výroky vzbuzující vážné znepokojení obyvatelstva. Strach je totiž zhoubný, pokud jsou

jeho důvody prokazatelně nesprávné. Stěžovatel měl možnost prokázat, že jednal v dobré víře, případně že jsou jeho tvrzení pravdivá, to se mu však nepovedlo.

12. Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 považuje ústavní stížnost za pokračující polemiku se skutkovými závěry soudů. Odkazy stěžovatele na údajné odborníky nejsou případně, o jejich erudici stěžovatel lhal a uvedené osoby navíc nevyslovily, že by Česká republika chtěla útočit na Rusko. Nepřípadným shledává obvodní státní zastupitelství i odkaz na subsidiaritu trestní represe. Stěžovatel je veřejně známou osobou a jeho podporovatelé mu plně důvěřují. Tato důvěra spolu s vysokou sledovaností jeho vysílání a závažností jeho sdělení aplikaci zásady subsidiarity trestní represe vylučují. Podle obvodního státního zastupitelství nebyl daný výrok vytržen z kontextu, související části vysílání byly při rozhodování o vině zohledněny.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

14. Ústavní soud rozhodl podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V.A Ústavní garance svobody projevu obecně a v kontextu šíření dezinformací

15. Listina základních práv a svobod v čl. 17 zaručuje svobodu projevu a právo na informace. *Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.* Jak Ústavní soud již mnohokrát uvedl, svoboda projevu je úhelným kamenem demokratického státu a konstitutivním znakem pluralitní společnosti, nezbytným pro její chod i sebeuplatnění jednotlivce v ní [např. nálezy sp. zn. I. ÚS 394/04 ze dne 27. 9. 2005 (N 184/38 SbNU 471), *Ochrana novinářského zdroje v případě Charlese Jordana*, či sp. zn. I. ÚS 823/11 ze dne 6. 3. 2012 (N 44/64 SbNU 521), *Mercedes versus trabant*]. Ochrana svobody projevu je tak jednou z podstatných náležitostí demokratického právního státu ve smyslu čl. 9 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

16. Ochrana poskytovaná čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny se vztahuje nejen na projevy, které jsou přijímány příznivě či jsou považovány za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují [nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005 (N 57/36 SbNU 605), *Rejžek v. Vondráčková*]. Tyto projevy budou ostatně ochranu potřebovat nejčastěji, neboť právě svou povahou mohou vzbuzovat tendence veřejné moci či společnosti jako takové je utišit nebo omezit.

17. Svobodu projevu lze (nad rámec imanentních mezí základních práv) omezit pouze za podmínek čl. 17 odst. 4 Listiny, tedy *zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti*. Tato omezení je nutno chápat jako výjimku (viz cit. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03), která nesmí být rozšiřována ani extenzivně interpretována. V hraničních situacích se uplatní zásada upřednostnění výkladu ve prospěch základního práva či svobody, zejména nejde-li o kolizi s jiným základním právem jiné osoby, nýbrž o kolizi s ústavně chráněným veřejným dobrem [nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 43/93 ze dne 12. 4. 1994 (91/1994 Sb., N 16/1 SbNU 113), *Trestný čin hanobení vlády, Parlamentu a Ústavního soudu*, a sp. zn. II. ÚS 2843/18 ze dne 30. 4. 2019 (N 74/93 SbNU 371), *Ambulantní ochranná léčba*]. Dochází-li k omezení svobody projevu prostředky trestního práva, musí tak být činěno jen za „důsledného respektování principu *ultima ratio* (chápaného z ústavního hlediska)“, který stejně jako u jiných ústavně zaručených práv „zaručuje, že takové omezení bude možno ještě považovat za proporcionální s účelem sledovaným trestním řízením“ [přiměřeně viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 469/04 ze dne 2. 6. 2005 (N 116/37 SbNU 489), *Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru*]. Výklad a aplikace podústavních předpisů, jimiž dochází k omezení svobody projevu, musejí být věrny těmto principům.

18. Ačkoliv čl. 17 Listiny chrání každý projev, k některým kategoriím projevů je potřeba při jejich omezení přistupovat obzvlášť obezřetně. Tak tomu je především u tzv. politických projevů, tedy projevů týkajících se politiky v užším smyslu i celospolečenských témat (jde o široký pojem, pod který judikatura Ústavního soudu vztahuje např. i diskusi o pozadí české populární hudby; viz cit. nálezy sp. zn. I. ÚS 367/03). Tyto projevy požívají nejvyšší ochrany, neboť možnost kohokoli vyjádřit se beze strachu z postihu k věcem veřejným je klíčová pro řádné fungování demokracie [nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 23/05 ze dne 17. 7. 2007 (N 111/46 SbNU 41), *Televizní reportáž „Soudkyně“*]; je nezbytná pro uplatňování všech politických práv a ideu demokratické sebestátnosti. Ve veřejné či politické debatě jsou proto „i názory nadnesené a přehánějící ústavně chráněnými“ [nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1511/13 ze dne 20. 5. 2014 (N 100/73 SbNU 621), *Školní facka*].

19. Na klíčový význam svobody projevu v kontextu veřejné debaty je nezbytné pamatovat i při různých snahách omezit svobodu projevu za účelem ochrany demokracie a dalších hodnot před vnitrostátními či zahraničními útoky. To je samozřejmě téma vysoce aktuální právě i v kontextu obrany proti nejrůznějším dezinformacím, zejména šířeným v online prostředí. Internet a sociální sítě poskytují takřka neomezené možnosti přijímání a šíření informací všeho druhu včetně informací zavádějících, nepravdivých či lživých.

20. Ústavní soud nepochybně legitimní zájem státu bránit se různými způsoby proti šíření dezinformací všeho druhu [k pokusům o jejich definici a kategorizaci na dezinformace v užším smyslu, misinformace a malinformace viz např. WARDLE, C., DERAKHSHAN, H.: *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*, Council of Europe, report DGI(2017)09, 2017, s. 20], neboť mohou způsobit vážné škody a poruchy v jednotlivých lidských životech, společnosti a v chodu demokratického státu. To ale nic nemění na popsáném postavení svobody projevu v ústavním pořádku České republiky jako zásadní a trvalé hodnoty, která musí

být chráněna i ve světle výzev, jež s sebou přinášejí moderní technologie v kombinaci s riziky spojenými s šířením dezinformací. I „boj proti dezinformacím“ tak musí být veden výše uvedenými principy ovládajícími jakékoli jiné omezení svobody projevu. To platí o to více právě u projevů politické povahy, u nichž je potřeba mít na paměti, že každým (byť i přípustným) omezením takových projevů může dojít k erozi přesně těch hodnot, k jejichž ochraně měla omezení sloužit. Řečeno jinak, obětuje-li se v boji za demokracii svoboda projevu, nebude již za co bojovat.

21. Je třeba v této souvislosti zdůraznit, že ani šíření dezinformací není vyňato z dosahu čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny v tom smyslu, že by je bylo možno (poté, co budou takto kvalifikovány, což samo o sobě nemusí být jednoduché) bez dalšího jakkoli omezit a postihovat za libovolným účelem. Takový výklad by byl velmi náchylný ke zneužití; vedl by mimo jiné k tomu, že by se veřejnou mocí absolutizovaná a autorizovaná kategorie pravdy stala v právním i politickém diskursu nástrojem potlačení úsilí o hledání pravdy skutečné, jež z povahy věci musí být předmětem neustálé verifikace. Český ústavní pořádek nezná koncepci propadnutí práv či odnětí dobrodiní ústavní ochrany těm, co si to tak zvaně nezaslouží. I na šíření dezinformací se tedy ústavní garance svobody projevu plně uplatní, a lze je tedy omezit jen zákonem a za podmínek čl. 17 odst. 4 Listiny, tzn. je-li to nezbytné v demokratické společnosti a jen pro dosažení přípustných cílů, tj. pro ochranu práv a svobod druhých, pro bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, pro ochranu veřejného zdraví a mravnosti. V tomto kontextu pak samozřejmě platí, že škodlivost dezinformací, resp. projevu, který znaky dezinformací vykazuje, představuje faktor podstatný při poměrování legitimacy a nezbytnosti omezení svobody takového projevu; představitelných situací ústavně přípustných omezení šíření dezinformací tedy zřejmě může být více, ne však neomezeně.

22. Na podporu tohoto přístupu lze připomenout jeden z důvodů pro garanci svobody projevu, založený na klasickém modelu tržiště idejí (*marketplace of ideas*), na němž mohou být informace a projevy testovány, popř. vyvráceny v pomyslné soutěži s jinými pravdivými projevy a informacemi. V rozporu s tímto modelem by bylo spoléhat se na veřejnou moc jako na cenzora, jehož úkolem je pečovat o čistotu veřejné diskuse. Model tržiště idejí se jeví jako vhodný právě pro aplikaci na projevy na sociálních sítích a platformách [TOMPROS, L. W., CRUDO, R. A., PFEIFFER, A, BOGHOSSIAN, R. The Constitutionality of Criminalizing False Speech Made on Social Networking Sites in a Post-Alvarez, Social Media-Obsessed World. *Harvard Journal of Law & Technology* vol. 31 (2017), no. 1, s. 88]. Na straně jedné se na nich šíří velkou rychlostí a s velkým dosahem, na straně druhé mohou být stejně rychle a účinně rozptýleny a vyvráceny protiargumenty a pravdivými informacemi, což zpochybňuje nezbytnost kriminalizace nepravdivých projevů na sociálních médiích v demokratické společnosti, zvláště má-li veřejná moc k dispozici mírnější opatření.

23. Ke kriminalizaci v oblasti šíření informací je vůbec třeba přistupovat s velkou obezřetností. Benátská komise (Komise Rady Evropy pro demokracii prostřednictvím práva) opakovaně zdůrazňuje, že nástroje trestní represe mají být využívány jen tam, kde jiné méně omezující prostředky nejsou účinné, a s největší obezřetností právě v oblasti svobody projevu [z poslední doby viz např. urgentní stanovisko Benátské komise k návrhu novely tureckého trestního zákoníku o trestném činu šíření falešných či zavádějících informací; *Türkiye. Urgent Joint Opinion On The Draft Amendments To The Penal Code Regarding The Provision On “False Or Misleading Information”*].

Venice Commission, CDL-PI(2022)032 ze 7. října 2022]. Rizika zneužití jsou prostě příliš velká.

24. Míra ústavně přijatelného omezení svobody projevu a šíření informací se dále odvíjí od toho, zda má projev charakter skutkového tvrzení či hodnotícího (názorového) soudu (viz cit. náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1511/13). Rozdíl spočívá zejména v tom, že zatímco existenci faktů lze prokázat, pravdivost jejich hodnocení či názoru na ně prokázat nelze [viz náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 156/99 ze dne 8. 2. 2000 (N 19/17 SbNU 133), *Článek „Existuje moravská otázka“*], a přípustnost jejich vyjádření tak ani nelze prokázáním jejich pravdivosti podmiňovat. Hodnotící soudy nepopisují skutečnost, ale naopak ji více či méně volně interpretují, proto platí, že „vyslovování názorových soudů, byť kontroverzních, zásadně požívá ústavní ochrany“ (cit. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 823/11).

25. Rozlišení mezi skutkovým tvrzením a hodnotícím soudem ovšem nebývá vždy jednoznačné [náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3819/14 ze dne 20. 2. 2018 (N 27/88 SbNU 397), *Článek v dTestu „Opravdu víte, co pijete?“*]. Hodnotící soudy mívají určitý skutkový základ, ve skutkových tvrzeních se zase mohou odrážet hodnoty a názory jejich autora (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Karsai proti Maďarsku* č. 5380/07 ze dne 1. 12. 2009, bod 33). Existuje tak i kategorie výroků „hybridních“, které v sobě kombinují skutkový základ a prvek hodnocení (viz např. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2946/23 ze dne 26. 6. 2024, *Svoboda projevu ministra a místopředsedy vlády v kauze Vrbětice*). Hranice mezi skutkovým tvrzením a hodnotícím soudem může být rozměňována i používáním jazykových prostředků jako nadsázky či přehánění, kterým – jak už bylo zmíněno – také náleží ústavní ochrana, obzvláště pak v politické, resp. veřejné debatě (viz cit. náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1511/13). Spíše než sémantika tak při kategorizaci projevu soudem hraje často roli kontext a celkové vyznění sporného výroku (viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Brasilier proti Francii* č. 71343/01 ze dne 11. 4. 2006, bod 37). Výroky týkající se otázek veřejného zájmu jsou každopádně často považovány spíše za hodnotící než skutkové (viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Paturel proti Francii* č. 54968/00 ze dne 22. 12. 2005, bod 37).

V.B Trestný čin šíření poplašné zprávy v kontextu svobody projevu

26. Kriminalizaci šíření nepravdivých zpráv (v širším smyslu dezinformace) o přírodních katastrofách, zločinech, pohromách či jiných mimořádných událostech, které vyvolávají nejrůznější škody a poruchy v chodu společnosti, lze nalézt v trestních zákonících standardních demokraciích po celém světě. Jde o klasické ústavně přípustné omezení svobody projevu, které je nezbytné zejména pro ochranu práv druhých či veřejné bezpečnosti. Poplašné zprávy jsou vskutku uváděny jako typický příklad vyžadující omezení svobody projevu, a to dokonce i ve Spojených státech amerických, v nichž se jinak uplatňuje, ve srovnání s Evropou, robustní ochrana svobody projevu na základě Prvního dodatku k Ústavě Spojených států amerických – viz např. rozsudek Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Schenck v. United States*, 249 U.S. 47 (1919), s často citovaným diktem soudce Holmese, podle něhož by se ani nejširší ochrana svobody projevu nevztahovala na člověka, který lživě vykřikuje v divadle „hoří“ a vyvolává paniku; viz též pozdější standard ochrany svobody projevu podle prvního dodatku americké ústavy, kterou mluvčí ztrácí, pokud jeho projev směřuje k podněcování nebo vyvolání bezprostředně hrozícího protiprávního jednání a je pravděpodobné, že takové

jednání podnítí nebo vyvolá – rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Brandenburg v. Ohio*, 395 U.S. 444 (1969).

27. Přečinu šíření poplašné zprávy podle § 357 odst. 1 trestního zákoníku se dopustí ten, kdo úmyslně způsobí nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva nějakého místa tím, že rozšiřuje poplašnou zprávu, která je nepravdivá; za to může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. I v našem prostředí může být typickým příkladem tohoto trestného činu především ono úmyslné lživé zakřičení „hoří!“ v divadle, lživé nahlášení bomby ve škole či v nemocnici apod. Právě proto trestní postih poplašných zpráv zásadně nevzbuzuje větší ústavněprávní diskuse – postihovány jsou obvykle apolitické projevy, u kterých lze jednoznačně posoudit jejich pravdivost a které jsou zjevně způsobilé přivodit závažné a bezprostřední poruchy a škody, jimž fakticky není jak zabránit (může dojít k ušlapání panikařících diváků, ohrožení poskytování lékařské péče, zbytečnému a nákladnému nasazení bezpečnostních a pořádkových sil, které mohou chybět tam, kde jich bylo skutečně třeba, atd.).

28. Stěžovateli bylo právě spáchání tohoto trestného činu kladeno za vinu, ovšem ani on netvrdí, že by poplašné zprávy s ohledem na svobodu projevu trestnímu postihu vůbec podléhat nemohly. Trvá však na tom, že se ho inkriminovaným jednáním nedopustil.

29. Jak vyplývá z výše uvedených východisek, není pochyb o tom, že trestní postih šíření poplašné zprávy je zásahem do ústavně garantované svobody projevu podle čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny. To ale neznamená, že je bez dalšího i porušením této svobody, že jde o zásah *per se* ústavně nepřipustný. Ústavní soud předesílá, že mu ani na půdorysu tohoto případu nevyvstávají žádné pochybnosti o souladu § 357 trestního zákoníku, tedy trestnosti šíření poplašné zprávy, s ústavním pořádkem, najmě s ústavní garancí svobody projevu podle čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny. Trestní postih úmyslného šíření nepravdivých zpráv (dezinformací všeho druhu), které mají poplašný charakter a vyvolávají nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva, je *in abstracto* vzhledem k závažnosti hrozících následků opatřením, které lze považovat v demokratické společnosti za nezbytné zejména pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost a ochranu veřejného zdraví (čl. 17 odst. 4 Listiny).

V.C Aplikace ústavní garance svobody projevu na stěžovatelův případ

30. Ústavní soud není soudem trestním, nerozhoduje o tom, zda se kdo dopustil trestného činu a jaký trest mu za to má být uložen (čl. 90 Ústavy), a do rozhodování trestních soudů z hlediska „běžné“ zákonnosti a věcné správnosti nezasahuje, ani kdyby se s jejich závěry ne zcela ztotožňoval. Avšak s ohledem na kardinální význam zachování svobody projevu a práva na informace v demokratické společnosti musí posoudit, zda orgány činné v trestním řízení při závěru, že se stěžovatel trestného činu šíření poplašné zprávy dopustil, v rozporu s čl. 17 Listiny nepoužily ústavně nekonformní výklad § 357 trestního zákoníku, resp. zda při jeho aplikaci na stěžovatelovo jednání zohlednily požadavky plynoucí z ústavní garance svobody projevu, a tedy zda lze projev, za který byl stěžovatel odsouzen, skutečně považovat za poplašnou zprávu vyvolávající nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva.

31. Jak bylo shrnuto výše, poplašnou zprávou může být jen takové sdělení, které lze vyhodnotit jako nepravdivé. Stejně tak bylo zmíněno, že rozlišení mezi hodnotícím soudem, jehož přípustnost zásadně nelze podmiňovat pravdivostí, a skutkovým tvrzením

není vždy jednoznačné. Projevy mají často určitou hybridní povahu, v níž se mísí konstatování faktu se subjektivním hodnocením. V této souvislosti je nutno zdůraznit, že v pochybnostech o naplnění skutkové podstaty trestného činu je třeba rozhodnout ve prospěch obviněného. To se vztahuje na povahu projevu i na všechny ostatní znaky skutkové podstaty šíření poplašné zprávy, tedy i na její „poplašnost“, resp. způsobilost vyvolat nebezpečí znepokojení části obyvatelstva. Bylo také zdůrazněno, že právní předpisy omezující svobodu projevu, trestní předpisy z toho nevyjímaje, musí být vykládány a aplikovány ve prospěch uplatnění této svobody. Jak Ústavní soud zcela nedávno poznamenal v nálezu sp. zn. I. ÚS 1933/24 ze dne 27. 11. 2024, *Magazín Legalizace*, „kardinální význam svobody projevu v demokratickém právním státě musí v hraničních situacích vždy vést k upřednostnění její ochrany i za cenu ponechání některých potenciálně škodlivých projevů bez trestu, jinak riskujeme podstatně více.“ (bod 56 cit. nálezu).

32. Jakkoli sdělení stěžovatele šířené na sociálních sítích, jež lze shrnout tak, že vláda České republiky chce útočit na Ruskou federaci jadernými hlavicemi, což vyvolá jadernou odvetu, mohlo zpočátku upoutat pozornost orgánů činných v trestním řízení, z dalšího prošetřování a širšího kontextu vyplynulo, že svou povahou šlo spíše o projev politické povahy (jde o kategorizaci projevu, nikoli o vyjádření jeho hodnoty pro demokratickou politickou diskusi). Šlo o projev odpůrce vlády zaměřený proti jejím plánům a politickým rozhodnutím, konkrétně proti nákupu letounů F-35. Nelze totiž přehlížet, že tvrzení, že vláda chce zaútočit jadernými zbraněmi na Rusko, stěžovatel neprezentoval např. jako nějakou tajnou informaci, kterou se dozvěděl, nýbrž otevřeně jako vlastní interpretaci obecně známých skutečností, jakkoli absurdní a zavádějící se může jevit. Stěžovatel své tvrzení založil na tom, že představitelé vlády tvrdí, že Česká republika je ve válce s Ruskem, a že vláda usiluje o nákup letounů F-35, které jsou schopné nést jaderné hlavice. Pokud z toho následně vyvodil (ať už vážně, či s nadsázkou), že vláda chce zaútočit na Rusko jadernými zbraněmi, jde o tvrzení hybridní povahy, které má nicméně navzdory přítomným prvkům dezinformace blíže názorovému soudu než konstatování faktu, a jako takové je nelze zjednodušeně prohlásit za nepravdivé ve smyslu skutkové podstaty trestného činu šíření poplašné zprávy.

33. Na základě takto formulovaného vyjádření, učiněného neanonymně a pod vlastním jménem, si každý divák mohl na věc učinit na základě stejných informací vlastní názor, což se ostatně i stalo, neboť ze skutkových závěrů obvodního soudu vyplývá, že v diskusi k videu, v němž sporný výrok zazněl, se rozproudila debata mezi těmi, co se stěžovatelem souhlasili, a těmi, kteří jeho názory vyvraceli, bagatelizovali nebo zesměšňovali (zde vyniká rozdíl oproti tradičně zmiňovanému výkřiku „hoří“ v uzavřeném prostoru, kdy jsou ostatní odkázáni na víru v to, co autor uvádí, s rizikem vážných následků, pokud mu neuvěří). Na povaze stěžovatelova projevu pak za daných okolností nic nemění ani to, jak kategoricky své závěry prezentoval, neboť to vypovídá spíše o míře vlastní (třebas i předstírané) jistoty, s jakou ke svým názorům stěžovatel dospěl, jistá kategoričnost je navíc pro politické projevy typická. Přesto (či právě proto) je potřeba k nim přistupovat jako k projevům názorovým. Ústavní soud poukazuje na trvalou potřebu zvýšené ochrany politických projevů bez ohledu na to, prostřednictvím jakých zákonných ustanovení jsou omezovány, tím spíše jde-li o nejzávažnější omezení prostřednictvím trestní represe. Politický charakter stěžovatelova projevu, či spíše politický kontext, v jakém byl učiněn, mohl a měl mít v posuzované věci dopad na to, jak orgány činné v trestním řízení posoudily naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu poplašné zprávy a zda bylo vskutku nezbytné stěžovatelův projev postihnout trestně.

34. O tom, že stěžovatelův projev nebyl pouhým konstatováním faktu, svědčí i diskutabilní způsob, jakým soudy prokazovaly jeho nepravdivost. Za účelem vyvrácení pravdivosti stěžovatelova tvrzení se obvodní soud dotázal vlády (a Ministerstva obrany), zda chce jadernými zbraněmi zaútočit na Rusko, načež vláda zcela nepřekvapivě odpověděla, že nechce. Nejenže je samozřejmě zcela vyloučeno, že by vláda strategické plány tak zásadního významu (bez ohledu na to, jak absurdní se orgánům činným v trestním řízení mohou jevit) sdělila soudu v trestním řízení. Tento kromobyčejně žinantní způsob prokazování nepravdivosti tvrzení může mít ve vztahu ke kritice vlády a interpretaci jejích kroků silný odrazující účinek, neboť může být namítáno, že si tak vláda (jedno zda aktivně, či jen v reakci na žádost soudu) udržuje kontrolu nad tím, co jí může být ve veřejné diskusi přičítáno (v této souvislosti viz rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Baka proti Maďarsku* č. 20261/12 ze dne 23. 6. 2016, bod 167, podle něhož odrazující účinek hrozící sankce ve vztahu ke svobodě projevu působí v neprospěch společnosti jako celku). Navíc tím bylo nepřiměřeně posíleno postavení vlády v daném trestním řízení, neboť vládě tak mohl být přičítán vliv na jeho výsledek, přičemž i pouhé zdání takového vlivu je s ohledem na naši historickou zkušenost nutno vnímat jako nežádoucí. Jak totiž Ústavní soud v jiné souvislosti uvedl v nálezu sp. zn. I. ÚS 2617/15 ze dne 5. 9. 2016 (N 162/82 SbNU 539), *Účast soudce v předvolební kampani*, „s ohledem na nedávnou minulost je ... třeba posilovat důvěru veřejnosti v to, že soudní moc nepodléhá politickým zájmům“.

35. Lze dodat, že s podobně laděnými projevy se lze – v probíhající diskusi mezi (zjednodušeně řečeno) odpůrci a zastánci pomoci Ukrajině v ozbrojené agresi ze strany Ruska – setkat i ze strany opačného názorového proudu. Je tak např. běžně argumentováno tím, že Rusko chce (po obsazení Ukrajiny) zaútočit i na členské státy NATO. Je jistě stěžejí představitelné, že by takové názory byly interpretovány jako poplašné zprávy, jejichž pravdivost by se hodnotila podle toho, co ohledně svých plánů k dotazu soudu prozradí představitelé Ruské federace. Jinými slovy, k těmto širším geopolitickým úvahám je nutno přistupovat spíše jako ke spekulacím, jakkoli (doufejme) divokým, jejichž pravdivost, či nepravdivost zásadně nelze dokázat a nemá ani valného smyslu se o to pokoušet.

36. To, že šlo o projev spíše politické povahy (byť s prvky dezinformace) učiněný na sociálních sítích, má vliv i na posouzení naplnění dalšího znaku skutkové podstaty trestného činu šíření poplašné zprávy, a sice způsobení nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva nějakého místa. Diskuse o politických či jiných celospolečenských tématech jsou často vyhocené a naplněné tragickými scénáři o tom, co se stane, pokud převáží ten či onen směr či názor. Již bylo zmíněno, že i tomuto přehánění náleží ústavní ochrana, obyvatelstvo je navíc s tímto způsobem komunikace v politickém diskurzu do značné míry srozuměno (v opačném případě by žilo v permanentním stavu vážného znepokojení). To, že stěžovatel hovořil konkrétně o jaderných zbraních, je v tomto směru bez většího významu, neboť je notorietou, že Rusko je jaderná velmoc a že riziko jaderného konfliktu je inherentní součástí každé kalkulace ozbrojeného konfliktu s touto zemí. Navíc obecně známá skutečnost, že Česká republika jadernými zbraněmi nedisponuje, reálnost stěžovatelem zastávaného scénáře – a tedy i jeho schopnost vyděsit obyvatelstvo – minimálně v blízké budoucnosti značně relativizuje.

37. Ústavní soud dodává, že jak uvedl i Nejvyšší soud (viz bod 32 napadeného usnesení), hrozba vyplývající z poplašné zprávy musí být relativně bezprostřední. To je dáno mimo jiné již tím, že musí jít o zprávu „poplašnou“, jak se podává již z názvu trestného činu a jak je výslovně uvedeno v jeho skutkové podstatě. Vzdálenost hrozby nadto ovlivňuje to, do jaké míry jí může být obyvatelstvo skutečně vážně znepokojeno, jaké důsledky toto znepokojení může mít a jak lze proti němu případně bojovat, resp. je vyvracet. Nejvyšší soud sice zároveň doplnil, že bezprostřednost závisí na tom, jakým nebezpečím se hrozí, ovšem stěžovatel tvrzení o útoku České republiky na Rusko jadernými zbraněmi vztahoval k nákupu letounů F-35, k němuž má dojít v horizontu let až desetiletí. Je pravda, že stěžovatel zároveň uvedl, že pokud to posluchačům nevádí, mohou si užít poslední měsíce života, v daném kontextu jde nicméně o průhlednou nadsázku, což závěr soudů o způsobení nebezpečí vážného znepokojení části obyvatelstva ve smyslu § 357 odst. 1 trestního zákoníku významně oslabuje.

38. Také zde stojí, byť spíše pro dokreslení, za zmínku způsob, jakým soudy způsobení nebezpečí vážného znepokojení prokázovaly, když obvodní soud mimo jiné zmínil dopis „znepokojeného občana“ (jak sám sebe označil), který byl soudu zaslán z vlastní iniciativy autora v průběhu řízení a v němž autor uvádí, že ho stěžovatelův výrok znepokojil. Z obsahu tohoto dopisu je přitom očividné, že ač je zaměřen proti stěžovateli, autor rizikem útoku České republiky na Rusko vůbec znepokojen nebyl, neboť mimo jiné výslovně uvedl, že ho stěžovatel nepřesvědčil, že si nemyslí, že Česká republika na Rusko jadernými zbraněmi zaútočí, a že v něm stěžovatelovo vyjádření vyvolalo pocit, že se zbláznil. Jakkoli hodnocení důkazů zásadně náleží obecným soudům, má-li tento dopis vůbec nějakou důkazní hodnotu, hovoří spíše ve prospěch stěžovatele.

39. Obvodní soud dále poukázal na internetové komentáře k videu, v němž byl sporný výrok vysloven, ovšem pouze jeden komentář vyjadřuje strach autora, ostatní soudem zmiňované komentáře vyjadřují pouze obecný souhlas – nebo naopak nesouhlas – se stěžovatelem. Jak i obvodní soud uvedl, „většinu komentářů pak tvoří diskuze mezi osobami obecně podporujícími názory obžalovaného a osobami prezentujícími odlišné názory“. Není přitom důvod, aby do takové diskuse k otázkám veřejného zájmu z pozice arbitra vstupovaly orgány veřejné moci (viz též cit. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03).

40. Lze tedy shrnout, že soudy nezohlednily převážně politickou povahu stěžovatelova projevu a kontext, v jakém byl učiněn, a v rozporu s čl. 17 Listiny zvolily nepřipustně extenzivní výklad § 357 odst. 1 trestního zákoníku. Současně nezohlednily ve prospěch stěžovatele jako obviněného pochybnosti o naplnění všech znaků skutkové podstaty trestného činu šíření poplašné zprávy, zejména nepravdivost a poplašnost jeho výroku a nebezpečí vážného znepokojení části obyvatelstva. Námitkami procesních vad se za této situace Ústavní soud pro nadbytečnost nezabýval.

**VI.
Závěr**

41. Ústavní soud z uvedených důvodů shledal, že odsouzením stěžovatele byla porušena jeho svoboda projevu zaručená čl. 17 Listiny. Ústavní stížnosti proto vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí zrušil.

42. Nálezy Ústavního soudu jsou závazné pro všechny orgány a osoby (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 11. března 2025

Tomáš Langášek
předseda senátu